

Դեղաբույսերի աճեցվածքների վերականգնում և տնամերձ աճեցում

Նկարագրություն

**«ՀՀ բնության հատուկ պահպանվող տարածքներին հարակից
Էկոհամակարգերի և համայնքների հարմարվողականության
կարողությունների ամրապնդում»** դրամաշնորհային ծրագրի շրջանակում
իրականացված գործընթացը, որը միտված էր Հայաստանի դեղաբույսերի աճեցվածքների
վերականգնմանը և տնամերձ աճեցմանը, սկսեց իրականացվել մանրակրկիտ
նախապատրաստական աշխատանքներից հետո: Առաջին հերթին օգտագործելով
բուսաբանական ատլասները, գիտական հոդվածները և Հայաստանի ֆլորայի տվյալների
բազաները, հավաքվեց տեղեկություններ դեղաբույսերի մասին:

Այս գործընթացը ներառում էր ոչ միայն բույսերի տարածվածության և
օգտագործման մասին տեղեկությունների հավաքումը, այլև դրանց բուժիչ
հատկությունների ուսումնասիրությունը, նաև բույսերի օգտակար հատկությունները:
Օրինակ՝ կարևորվեցին հետևյալ դեղաբույսերը՝ **կուժկոտրուկ, ծխաբույս, եղեսպակ,
մատնոցուկ, գազ, շիկատակ, սև բանգի, կատվախոտ, դաղձ, հովվամաղախ,
մորենի, կռատուկ, ճարճատուկ, դաշտային ձիաձետ, գիհի, մասրենի,
կանթեղախոտ, անթառամ, եզան լեզու, խատուտիկ, խուլ
եղինջ, ուրց, ազնվամորի, լորենի, ընձախոտ** և այլն:

Այս բույսերը օգտագործվում են տարբեր հիվանդությունների բուժման համար,
ինչպիսիք են՝ սիրտանոթային հիվանդությունները, նյարդային համակարգի
խանգարումները, միգրոլիների հիվանդությունները և լեղուլ հոսքի խանգարումները:
Ուսումնասիրվեց յուրաքանչյուր բույսի բուժիչ հատկությունները, դրանց պատրաստման և
օգտագործման մեթոդները, ինչպես նաև հնարավոր կողմնակի ազդեցությունները:

Հաջորդ փուլը շահառու համայնքների ընտրությունն էր: Թիրախային տարածաշրջաններ
ընտրվեցին Արարատյան դաշտավայրի արևմտյան հատվածում տեղակայված Վեդի

համայնքը, որը հարակից է «Խոսրովի անտառ» պետական արգելոցին և «Դիլիջան» ազգային պարկին հարակից Դիլիջան, Փամբակ և Ֆիոլետովո համայնքները:

Քննարկումներ կազմակերպվեց յուրաքանչյուր համայնքում, որտեղ նկարագրվեց ծրագիրը մանրամասն, ներկայացվեց հնարավոր դրական և բացասական հետևանքները, և ընտրվեցին մասնակիցները:

Այդ փուլում բացահայտվեցին համայնքների հնարավորությունները և պահանջները, մասնավորապես՝ հողի առկայությունը, մարդկանց պատրաստակամությունը և նախապատրաստվածությունը: Մասնակիցների ընտրությունը կատարվեց հաշվի առնելով նրանց սոցիալական կարգավիճակը:

Վերջնական շահառուների ցուցակը քննարկվեց և համաձայնեցվեց համայնքապետարանների և վարչական ղեկավարների հետ: Յուրաքանչյուր շահառուի հողատարածքում առանձնացվել է 20-200 քմ տարածք:

Մասնավորապես՝ Արարատի մարզի Վեդի համայնքի Ուրցաձոր բնակավայրում 1,8 հա տարածքի վրա վերականգնվել է դեղաբույսերի դեգրադացված աճելավայր: Տավուշի մարզի Դիլիջան համայնքում հիմնվել է 3500 քմ տարածքով դեղաբույսերի աճեցման տարածք, իսկ Լոռու մարզի Ֆիոլետովո և Փամբակ համայնքներում՝ 500 քմ:

Ծրագրի իրականացման հաջորդ փուլը մշակման աշխատանքների կազմակերպումն էր:

Համագործակցելով բուսաբանների և գյուղատնտեսական մասնագետների հետ, մշակվեց տնկման և խնամքի ծրագրեր, հաշվի առնելով տարբեր դեղաբույսերի առանձնահատուկ պահանջները:

Մշակվեցին հողի պատրաստման, սերմերի ցանքի, սածիլների տնկման, մոլախոտերի վերացման և բերքահավաքի մեթոդները:

Միևնույն ժամանակ կազմակերպվեցին ուսուցողական սեմինարներ և դասընթացներ շահառուների համար: Դասընթացները ընդգրկում էին բույսերի աճեցման,

հումքի հավաքման, չորացման և պահպանման վերաբերյալ պրակտիկ առաջադրանքներ, ինչպես նաև դեղաբույսերի ճիշտ ճանաչման և հավաքման տեխնիկա: Հատուկ ուշադրություն դարձվեց Էկոլոգիապես մաքուր մեթոդների կիրառմանը, քիմիական պարարտանյութերից և հերբիցիդներից խուսափելու համար: Ուսուցման ժամանակ շեշտադրվեց օրգանական մեթոդների կիրառման կարևորությունը: Հատուկ ուշադրություն դարձվեց անտառային ծածկույթների սրսկումների վտանգների վերաբերյալ: Նշվեց, որ դեղաբույսերի հավաքումը պետք է իրականացնել միայն Էկոլոգիապես մաքուր տարածքներում՝ խուսափելով քիմիկատներով մշակված տարածքներից: Բացի դրանից, շեշտվեց բույսերի տեղափոխման ժամանակ զգուշությունը և հավաքված բույսերի ուշադիր ստուգումը: Այս բոլոր գործողությունները նպատակ ունեն ապահովել դեղաբույսերի որակը և պահպանել բնական միջավայրը:

Եզրափակիչ փուլում անդրադարձ կատարվեց ծրագրի արդյունքներին, վերլուծվեց ստացված տվյալները և կազմվեց մանրամասն հաշվետվություն: Այդ հաշվետվությունը պարունակում էր ոչ միայն ծրագրի իրականացման շրջանակներում ստացված հիմնական արդյունքները, այլև բնապահպանական և սոցիալական ազդեցությունը: Վերլուծվեցին ինչպես դրական, այնպես էլ բացասական կողմերը, հետագա բարելավումների առաջարկությունները և ծրագրի տնտեսական արդյունավետությունը: Այս գործընթացը նպաստեց ոչ միայն դեղաբույսերի պահպանմանը, այլև համայնքների տնտեսական զարգացմանը, ստեղծելով աշխատատեղեր և բարելավելով բնակչության կենսամակարդակը: Նման մոտեցումով ծրագիրը դարձավ ոչ միայն արդյունավետ, այլև ուսուցանող և շարունակական գործընթաց: Ծրագրի արդյունքում ձևավորվեց ոչ միայն դեղաբույսերի վերականգնման և տնամերձ աճեցման գործնական փորձ, այլև ձևակերպվեցին կարևոր **գիտելիքներ և քաղված դասեր**, որոնք կարող են ծառայել որպես ապագա ծրագրերի ուղեցույց: Դասերը ցույց տվեցին, որ տնամերձ հողամասերում դեղաբույսերի աճեցումը արդյունավետ է այն դեպքում, երբ ապահովվում են համապատասխան պայմաններ. հողի որակը, չորացման գործընթացը և պահպանման ճիշտ մեթոդները: Մասնակիցների համար կազմակերպված ուսուցողական դասընթացները մեծացրին նրանց ունակությունները՝ ապահովելով բույսերի ճիշտ ճանաչում, հավաքում և մշակություն: Սա նաև նվազեցրեց հումքի կորուստը և բարձրացրեց արտադրանքի որակը՝

Նպաստելով եկամուտների աճին և արտադրանքի տեսականու բազմազանացմանը: Հատուկ ուշադրություն դարձվեց այն փաստին, որ դեղաբույսերը շատ զգայուն են շրջակա միջավայրի նկատմամբ. դրանք հեշտությամբ կուտակում են հողում, ջրում և օդում առկա վնասակար նյութերը: Հետևաբար անհրաժեշտ է խստորեն խուսափել բույսերի հավաքումից քիմիկատներով մշակված դաշտերի, ավտոմայրուղիների և թունաքիմիկատներով սրսկվող անտառային տարածքների հարևանությամբ: Այս մոտեցումը ընդգծում է եկոլոգիապես մաքուր արտադրության կարևորությունը:

Մեկ այլ կարևոր գիտելիք այն է, որ դեգրադացված աճելավայրերի վերականգնումը և վայրի դեղաբույսերի «կուլտուրականացումը» ոչ միայն նպաստում են կենսաբազմազանության պահպանմանը, այլև հանդիսանում են կլիմայի փոփոխության պայմաններում հարմարվողականության կարևոր գործիք: Դրանք ստեղծում են բնակչության համար լրացուցիչ եկամտի աղբյուրներ՝ միաժամանակ նվազեցնելով բնական պաշարների գերբեռնված օգտագործումը:

Այսպիսով, նախագծի ամենամեծ արժեքը ոչ միայն դեղաբույսերի կոնկրետ աճեցումն էր, այլև նաև այն **գիտելիքը և փորձը**, որը փոխանցվեց համայնքներին: Այդ փորձը ապացուցեց, որ խելացի գյուղատնտեսական գործելակերպերը կարող են դառնալ կայունության գրավական՝ մեղմելով կլիմայի փոփոխության բացասական հետևանքները և ձևավորելով հարմարվողականության նոր հնարավորություններ:

